

Száraz November után Lucskos December

A 37. SZÁMLA

Nincs ma *Nemzetközi Nőnap* (március 8.), se a *Maszturbálás* (május 30.) vagy a *Fogamzásgátlás Világnapja* (szeptember 26.), a *Szinglik Napja* (november 11.), a *Dadogás Nemzetközi Világnapja* (október 22.), illetve ennek vér szerinti rokona, a *Magyar Nyelv Napja* (november 13.), megvolt ellenben (november 9.) KERTÉSZ IMRE emléktáblájának, emlékszobájának, emlékfürdőszobájának, emlékvilágításának, emléktáblájának avatása, amikor is a mai magyar irodalom önmagukat jelesnek tartott jelei mélyen indignálódva adtak hangot sérelmüknek, hogy őket ugyan miért nem hívták meg a kimagasló eseményre, amire csak KERTÉSZ egyik kedvenc, MOLIÈRE-től vett mondatának részleges kifordításával felelhetne az ember: „Ugyan mit is kerestek volna azon a gályán?!”

Azaz szellemi sivatag ásít felém és mögöttem; kopár órák és csonttá dermedt percek alakjában lepörögtek a napjai a *Száraz Novembernek* is, melyet olyannyira megsínylettem, hogy képtelen voltam erre a hónapra előállítani a NOÉ VENDÉGLŐJE című sorsdöntő előadás-sorozatomban következő életképét hű (a legfelsőbb hangon is mintegy két tucatnyi embert jelentő...) olvasótáboromnak; és most, immár decemberben, melyet egész egyszerű-

en lucskosnak fogok nevezni a továbbiakban, újult és szinte kétségbeesett erővel igyekszem pótolni nem csupán az alkoholizálást, hanem az elemzéseket is a Magyar Mámor történetéről, nem is szólva a Magyar Bohém alakváltásairól, utóbbit leegyszerűsítve: a HELTAI JENŐ és – teszem azt – a SARKADI IMRE közti különbségekről; kiemelve, hogy az előbbi bohémei a legrosszabb esetben is mindössze kedves szélhámusok, amolyan linkóci mákvirágok (talán nem véletlen, hogy HELTAI egyik állandó szereplője, vezető újságírója a MÁK ISTVÁN névre hallgat, és KRÚDY egyik idetartozó regényének címe: *Mákvirágok kertje*), míg a másikon például a *Bolond és szörnyeteg* címet kapja egy félig-meddig bohém-regény, mely a korai szocializmus korszakában próbálja meg úgynevezett egzisztencialista síkra terelni a morális kérdést. Mindezt az utcán botladozva gondolom át; és a kietlenül száraz, úgyszólván porzó torok és garat okozta türelmetlenségemben majdnem felüvöltök, mint egykoron egy később igen ismertté vált valaki: „Szomjúhozom!”. És nagy szorongatásban odáig jutok, hogy törzskocsmám és törzsközönségem irányába trolizva képtelen vagyok kivárni, amíg feltűnnek kedves bejzlim kétes fényei és kétségtelen árnyai, így aztán

– ihletet remélve egy korai fröccstől – nem veszek erőt magamon, nem térek ki a sors hívása elől, leszállok, és minden fenntartásom ellenére betérek az útközben mutatkozó első (bár a szocializmus idejéből számomra olyannyira ismerős) kocsmába, melyben mintha megállt volna az idő. Az egykor a *Kis Koszos* becenévre hallgató borzalomban érvényesek lehetnének VAJDA JÁNOS sorai, melyeket most magam elé motyogok:

*El, vissza innen, e rémületes
Szédítő meredélynek pereméről!
Inogni érzem a talajt, – megindul
A föld alattam; forog a világ;*

De ki tudná ábrázolni meglepetésemet, amikor a széles néptömegek által támasztott pult felé nyomakodva a TÁLTOS hangja harsan fel mellettem, aki vigyorogva folytatja és zárja le a verset:

*Szakadozik az égbolt, hullanak
És lenn a mélyben tündöklének
A csillagok és integetnek
Fenyegetőleg: ember, ember,
Ki ide tévedél, ragadd kezedbe
A hit koporsókötelét szilárdul,
S el ne bocsásd többé soha!*

És látom, hogy a TÁLTOS SZABÓ ERVINNÉ társaságában már erősen rálépett a teljes lerészegedés eleinte oly kéjes, de másnap ellenben oly ropantul kínos és büntudatos mezejére, és ezt megelőző és megelőlegező módon a remek hölgy már most jéghideg borogatással hűti élettársa homlokát, mitől a TÁLTOS úgy fest, mint valami háborús sebesült, noha még egyetlen ökölcsapás se csatant, ami egyébként szinte megszokottként robbant a KÁDÁR-szisztéma idején ebben a vendéglátóipari egységben.

– De hát hogyan kerülnek maguk ide?! – kiáltok fel, mire nem tőlük, hanem az előbbieknél is nagyobb megrökönyödésemre a VÁNDORFILOZÓFUSTól érkezik válasz, aki egy pohárka, elég jó minőségűnek tűnő whiskyvel lép mellém.

– Ahol kegyed van, ott vagyunk mi is. Maga szomjúhozik, szomjúhozunk mi is. Hát nem emlékszik? Az ÉN nem egyéb, mint a benyomások és érzetek összessége, *bundle of perceptions*, ahogy a nagy DAVID HUME írja. Mi a kegyed benyomásai vagyunk, és ekként részben véletlenszerűek. Maga szükségszerű, a TÁLTOS és édes, rebbenő szoknyájú barátnője akcidentális. És sajnos én is.

– Jó, jó, de ez utóbbit már nem HUME, hanem maga állítja, ráadásul némi SAUL KRIPKE beütéssel... – mondom riadtan.

– Na és? Én nem mondhatok soha semmit? Az élet félálom, hát tenéked magyarázom!? És most kövessen! – zárja rövidre a vitát, azzal kedélyesen karon fog és a terem mélyére vezet, ahol a meghökkenésem még tovább fokozódik, hiszen a szépen megterített sarokasztalnál – melyen a következő kis papírtábla áll: NOÉ VENDÉGLŐJE – a saját, képzeletbeli és eszerint szükségszerűen véletlenszerű (netán: véletlenül szükségszerű) teremtményeim foglalnak helyet, és olyan tapsviharral fogadnak, hogy belepirul az elmém; rögtön pohár is kerül a kezembe, melynek nyaklól nélkül döntöm magamba tartalmát, mohóságomban mit se ügyelve minőségére, és arra, hogy netán én lehetek az ötödik, valami förtelmes házi kotyvaléktól kisznevett dámóci halott (november 7.) Ám az erre a kocsmára jellemző, régi borzalmas íz helyett most fénybe mártott szőlős dombok és szelíd lankák képzetét keltő folyadék mossa novemberi torkom elsivatosodott partjait; félálom ez vagy félvaló? – tolna ajkamra a kérdés, de szinte még meg se fogalmazom, máris a FIZETŐPINCÉR arca merül fel a félhomályból, aki elmeséli, hogy a sógora unokahúgának badacsonyi szüretjéből származik ezen újbor, fogyasszák egészséggel, az ő kocsmája tatarozás miatt szünetel, addig ide, a sógorához költözött be a törzsasztalommal, bár a Mámor Kiskönyvtára köteteit nem tudta már áthozatni, de azok szoros és többszörös nejlonfólia alatt várják feltámadásukat kispolcomon.

Mindez és a valóban nagyszerű bor valódi eufóriába kerget, és elhatározom, itt, ebben a régről ismerős, de most mégis az újság varázsával ható környezetben kezdem meg előadás-sorozatomban a Magyar Mámor történetéről, és már idézem is a másik termékben már BRUTYÓ JÁNOS és KOMÓCSIN ZOLTÁN ideje óta itt szorongó széles néptömegek számára ADY ENDRE *A magyar Pimodán* című esszéjének bevezető sorait, melyeket egyszer, végső kétségbeesésben, kívülről megtanultam:

„Csokonai Vitéz Mihály unokájának érzem és tudom magam: veszettül európaiatlan magyarnak, aki kacagató fanatizmussal és komolysággal él-hal Európáért. Csokonaiban, Csokonai egy-egy versében babonásan megérezem azokat a szavakat, amelyek csak dőzsölés után pattanhattak ki egy lázas és meggyötört idegrendszer pörölymunkájából. A magyar fajtaban öntudatlanul és rettenetesen él egy átok sejtése, azé a kielégülhetetlenségé, mely

a féllelkek átka. Fél-lelkűek lehettünk mint szép és harcias barbárok is már s nem ok nélkül, sőt jogos keserűséggel döngettük a kultúrás Bizánc kapuját s kellemetlenkedtünk a nyugati Európának. Mindaz, ami ezer éven át történt velünk, s amit szeretnénk a sorsharag számlájára írni, amit szépítgetünk s mártir-aureolával ékesítünk, ami tökéletlenségünk bűne, következménye egyszerűen.

A művész, aki egy kicsit zseni és magyar, természetesen ezer métermérszával súlyosabb teherként cipeli lelkén ezt az átkot. S megint magyar oka van annak, hogy nem hasist eszik hozzá, ami már magasabb, finomabb idegrendszer mérgé, de kényyszerűen és stílusosan boros kupát fog vagy pálinkás butykoszt.”

– És mit gondol, kedves FILOLÓGUS uram, mit éreztünk mi – kiált föl NEMETSCHÉK – és különösen mit éreztem én, immár majdnem egy éve vérbeli bécsi gyerek, és mit érezhetett a velejéig orosz magyar SZTAREC, akiknek aztán végképp semmi okunk nem volt, hogy betartsuk ezt az eszement amerikai fogadalmat, ezt az idióta Száraz Novembert, a torok értelmetlen ugaroltatását? És ha már ugar, bár ezúttal nem speciálisan magyar, nyilván ugyanazt éreztük, mint ADY ENDRE főhőse, TAS PÉTER a kegyed által oly megkapóan deklamált esszében: „Kíváncsiságból megkíséreltem egyszer, hogy van-e erőm nyolc-tíz hónapig egy csöpp alkohol nélkül élni. Volt: gyönyörűen bírtam, de szenzibilitásom, ami a legelőkelőbb művésztulajdonság s az új-román fajták után, csak a szemita fajtákban s talán a japánban van meg nagyobb mértékben, az örületig kezdett fokozódni. A szürke, porszínű magyar élet még szürkébbé és átkosabbá borult előttem s a halál veszedelmesen nekem indult. Gyávább voltam és még ma is jobban szeretem az életet egy-két negyedóráig valaminek látni, mintsem elengedjem magam a mámor turista-kötele nélkül a meredélyen”.

– A „mámor turistakötele”, előtte meg „a hit kopersókötele”... Hát igaz, ami igaz – mondja gúnymosollyal a VÁNDORFILOZÓFUS –, maguk magyarok tényleg valami roppant eszement koktélt keverték ki maguknak az idő folyamán... Valódi és hitteles kétségbeesésből, de ugyanakkor öngazolásból.

– Így van – bólogat a SZTAREC, akár az eperfa, és bekap egy kolbászdarabkát a badacsonyi küldeményből. – IVAN TURGENYEV egyszer azt írt, hogy az orosz embernek eggyel több kereke van. Mármint a magyarnak eggyel – kevesebb...

– De ha már VAJDA, ne feledkezzenek meg az *Önbírálat* című 1862-es röpiratának átkairól, me-

lyek a magyar mámort illetik. Ez valóságos előfutára ADY esszéjének. Olvasd csak, szentem – szó oda a TÁLTOS MELINDA felé, aki ma a szokásosnál is rebbenőbb bő szoknyát és hozzá a rá legkevésbé sem jellemző magassarkú tipegőt visel, és egészében is van benne valami kihívó elem, valami pajzán hevület, hiszen talán ő is nedvességgel akarja ellensúlyozni a négy hetes szárazságot, nem tudom. De felolvasása szinte színésznői teljesítmény:

– „Mennyire szomorúan és túlzás nélküli való ez, mutatja a körülmény, hogy a még a költészetben is dicsőítették, és az ivás – kivilágos kivirradtig mulatás – mint nemzeti erény, sőt – kötelesség ajánlatik. És ez izák-örültség költészetének itt közönsége van, sőt mi több – ennek van mostanában leghálásabb közönsége; a nemesebb, magasb költeményeknek csak választottai vannak, s azokról a tulajdonképi nagy közönség egyáltalán mit se tud.

Maga Petőfi kizárólag bordalainak köszöni gyors és általános népszerűségét;

magasztos tárgyú legszebb költeményeit például: *Itt van az ősz* — még az értelmesebb körök sem emlegetik. De ezeket csak mellesleg hozom itt föl, – valódi bizonyítékul hivatkozom azon, az egész világon tán csak nálunk létező körülményre, mely szerint nálunk sajátlagos, külön irodalma fejlett ki a könnyelmű, kicsapongó korhelyesség szenvedélyének – helyesebben: kórságnak, s az már külön közlönnyökkel, előbb csak egy, majd két szaklappal is bírt. Ebben csoportultak a nemzeti ivodalom irodalmának – ős-tös-dözs – hősei; itten dicsőítették és énekeltek meg kacskaringós, bakfittyes frázisokban az új cégű kocsmák, melyeket e klub tagjai nyitottak meg és szenteltek föl *csarnokká* – csodálatosan bolond, azonban mesterileg zavart felkészöntéseikkel, melyek értelméhez képest az ős zúr (káosz) átszúrt napsugár világossága volt; a részegség *szent* delíriumát jellemzetesen vadul és esztelelenül kuszáit bombasztokban dicsőítő költeményekkel; – lapokban íratnak le a fővárosban és vidéken előfordult nagyobb szerű, rendkívülibb ivások, az ivodalom koszorús tagjainak lakomázó körútjai és asztalalatti diadalai satb.”

Idáig tart a felolvasás, azzal SZABÓ ERVINNÉ csinál egy pukedlit, és aztán egy piruettet, a szoknya csak úgy pörög és suhan dereka és a meztelen combja körül. A TÁLTOS átöleli, és az egészségére emeli poharát.

Erre a levegő meg izzani kezd, másik szobából kiáltások hallatszanak: „Hú, ennek tényleg tűzről pattant a segge! Rázd meg, kisanyám! Srácok, nincs véletlenül valakinél egy vállfa? Kurvára elfenekelném!

A pofám leszakad! Ez jobb nő, mint a LILLA!” – Prosztó banda – nyögöm magam elé. – Maga szerint ez nem szexuális zaklatás? – kérdem az asztal-szomszédomat.

– Amit a kis nő csinál? De, feltétlenül az – mondja kajánul és meglehetősen hangosan a VÁNDORFILOZÓFUS. – Született színésznő.

– Igen? – kérdi bisszig hangon MELINDA, azzal elővesz egy kis papírfecnit és a mellére akarja tűzni. De a TÁLTOS közbekiált: – Ne!!! Ma ne!!! Még ne!!! Most ne!

– Ne? Azt mondod, ne?! Hát jó, akkor majd később. Viszont az neked is meglepő lesz... – mondja némileg évődő fenyegetéssel, és szájon nyalintja urát. De aztán nem ereszi a témát: – De azt maguk se tagadhatják, hogy Magyarhonban mindig a színésznők szenvedtek a legtöbbit, ha a kezek törvénytelen mozgásáról, ha a szemek illetéktelen behatolásáról volt szó. Vegyék csak elő bármelyik színésznői emlékiratot, ezt tapasztalják. Olvassa csak fel maga *Wiener Kerl* JÁSZAI MARI memoárjának idevágó részeit! Még nem színésznő és még szűz, amikor megerősokolják. Olvassa! – kiáltja SZABÓ ERVINNÉ – azzal odalöki a céges laptopját NEMETSCHÉK elé, aki megszeppenve kérdi: – De miért pont én? – Mire MELINDA csak ennyit felel: – Mert maga a legártatlanabb ebben a gyülekezetben... – Mire erős zúgás hallatszik a másik teremben helyet foglaló embertömeg felől.

– Nocsak, a kis nőci harcos feminista lett vagy emberjogi nő? – suttogja fülembé a VÁNDORFILOZÓFUS. – Rádadásul a szegény jó NEMETSCHÉK most nem tudja, bóknak vagy lenéző gúnynak vegye ezt az ártatlan jelzőt. A helyzet egyre cifrább. De töltök még magának egy pohárka skótot...

És közben NEMETSCHÉK belevág: „Rögtön rámtette a kezét egy őrmester, Solymosi Károly. A magáénak tekintett és én is magamat az övének. Elvezetett jó messzire a tábortól; szörnyen féltém tőle, de a viláért sem mertem ellenkezni, oly hatalmasnak képzeltem azt a szép őrmestert. Ledobott a földre és olyan iszonyú, éles fájdalmat okozott, hogy ma is hallom a sikoltásom abban a borzasztó éjszakában. Befogta a számát és dühösen csitított. Ez volt az én nászéjszakám.”

– És tovább! Lássuk, ki volt JÁSZAI első igazgatója, mégpedig Székesfehérváron! – kiáltja MELINDA, és NEMETSCHÉK már olvasná, de a SZTAREC közbekiált: – De ebből már én se akarok kimaradni! – Azzal kitépi a gépet NEMETSCHÉK kezéből és olvassa: „Ott azután megkértem az igazgatót, hogy vállaljon kezességet

a kosztoméért, miután mindenemet, a két gyűrűmet és egy pár fülbevalómat megettem. A vén pocakos sárkány rám főrmedt: – Minek ilyen szép leánynak gázsi? – Nem csodálkoztam a komizságán. Már akkor megtette, hogy mikor Győrött ott ólálkodtam a színháza körül, megfogott és felvitt valami szűk, sötét és poros ruhatárba. Reszkettem a félelemtől, nehogy észrevegye, hogy félek tőle, mert akkor nem fogad be a társulatába.”

– Igen..., a színésznők... – nyögi NEMETSCHÉK. – De mindez ismerős a FILOLÓGUS uram számára, aki egy emlékezetes esszéjében a „nemzet cselédei”-nek nevezte őket...

– Akik „lábtörlők voltak a csizmák világában”, ahogy JEAN RHYS felejthetetlen mondatát idézte. Én is olvastam. És nem volt vajon igaza?! – csap le SZABÓ ERVINNÉ.

– De, igaza volt, ám ennek ellenére van egy rossz hírem FILOLÓGUS uram számára – folytatja kérélhetetlenül a minden jel szerint a lázadás mezejére lépett, és – velünk ellentétben – csak alig részeg, inkább mindössze bécsiesen spicces NEMETSCHÉK. – A kegyed által szinte dédelgetett HELTAI JENŐ nemrég kiadott és most éppen a táskámban levő 1944-45-ös naplójában elég rettenetes dolgok írt ezzel kapcsolatban. Amikor ezt az 1945. február 7-ik bejegyzést olvastam, elsőre nem értettem miről van szó. HELTAI ügyesen lebeszéli a talajrészeg és felhevült szovjet katonákat a házbeli nőkről, mire ez a megfigyelése következik: „Csak Duci volt egy kicsit csalódott, előző éjjel az orosz ötször ünnepelte, estére megmosdott és kicsinosította magát, várta.” Nos, hamarosan kiderül, hogy az ünnepeltetés a vezető magyar bohém szóhasználatában a megerősokolást jelenti. Mely szerinte nem is olyan tragikus: „A nők legkedvesebb témája az úgynevezett megbecstelenítés, amely nagyon soknak ünnepeltetés. A legtöbb aránylag gyorsan vigasztalódik, az őszintébb azt is bevallja, hogy öröme telt benne.”

– Nekem mindig gyanús volt ez a HELTAI – mondja bele a terembe a TÁLTOS. – „Az élet szép, tenéked magyarázam?!” Giccses baromság. Nem is beszélve a *János vitéz* dalairól.

– Amelyeket folyton játszanak a rádióban, miközben HELTAI azon töpreng, hogy vajon nem törvénszegés-e, ha sárga csillag nélkül megy ki az erkélyre? – fűzi tovább NEMETSCHÉK. – És aztán persze sorra kerülnek a korban olyan rendkívül népszerű és valóban ünnepelt divák is, mint MURÁTI LILI és TÖKÉS ANNA: „Murátit nyolc orosz megünnepelte. Ugyanez történt Tökéssel, folyton ő maga jelentkezik, amikor a házban levő nőekkel vala-

mi baj van, ő föláldozza magát helyettük, az oroszok nagyon dicsérik Ánuskát...” Mindez lehetne a színházi nőket ragyogóan ismerő szerző kétségbeesett cinizmusa. De HELTAI még valami elméletfélét is kanyarít mellé: „Az oroszok erősek, egészségesek, általában tiszták, sokkal különb faj, mint a magyar, nem is árt, hogy itt egy-két gyereket csinálnak”.

Csend lesz ettől a teremben. NEMETSCHÉK legyőzött. Ám ekkor váratlan pártfogóm vagy legalábbis segítóm támad.

– Azt mondja, Madame – fordul a VÁNDORFILOZÓFUS MELINDA felé –, hogy a színésznők csak a csizmák lábtörői voltak, és máig is azok maradtak. De ez nem minden esetben igaz. Van rá példa, hogy egy könnyűvérű és egyébként valóban végtelenül kiszolgáltatott színésznőcske a kezébe veszi az irányítást. Vegyük PHILINE esetét GOETHE *Wilhelm Meister tanulóévei* című regényéből. A regényben egyfolytában halljuk az igéző lány magassarkú papucsának és cipőinek csattogását a lépcsőkön, a fogadók folyosóin, és ettől valósággal megvadulnak a körülötte levő férfiak. PHILINE hülyét csinál belőlük. Ez lenne a papucs lázadása a csizmák ellen. Egyszer például lekapja a topánkáit, és az asztalra dobja őket, éppen a színházigazgató, a ideológiailag sok felvilágosodott nyársat nyelt SERLO elé. „Nincs szebb egy pár ilyen finoman megmunkált cipőcskénél – kiáltott fel SERLO –, de a hangja még elbűvölőbb, mint a képe.” És azonnal elkezd fantáziálni: „Éjjel van, az ember fekszik az ágyában, hall valami zörejt, megrémül, az ajtó kinyílik, valaki odasurran hozzá, a függönyök suhognak, kipp-kopp, a cipőcskék leesnek – és az ember már nincs egyedül. Ó, milyen édes, semmihez sem hasonlító hang, amikor a topánkák sarka lekoppan a padlóra!”

De PHILINE kiveszi a cipőket SERLO kezéből, hevesen összedörzsöli a talpukat, és odanyújtja a férfinak, hogy tapogassa meg, milyen forrók lettek

a dörzsöléstől. És amikor a lázban égő öregfiú ismét a papucs cipők felé nyúl, a lány egy rettentőt csap a kezére velük: „Kipp-kopp! Majd megtanítom én magának, hogy nem merészseljen huncutakat gondolni, ha az én cipőimről van szó!”

Szóval, valahogy így kell harcolni a zaklatók ellen. Papucs versus csizmák! Ez lehetne a kiút! Erre igyunk! – zárja monológját a VÁNDORFILOZÓFUS, és magasba emeli poharát, én meg kifejténém, hogy PHILINE pár nap múlva WILHELM ágyába surran be a papucsával kéretlenül és a fiú tudta nélkül, mely szexuális zaklatáshoz ekként SERLO adta a lánynak ötletet, de ekkor döbbenet látom, hogy pár óra alatt szilveszter lett, éjfél üt az óra, vagyis az Idő heteket zabált föl szinte egyetlen pillanat alatt.

Mindenki fölkiált, mindenki nekiszilajodik, és az általános tébolyban és asztal alatti elterülésben még azt látom, hogy SZABÓ ERVINNÉ, kezében pezsgőspohárral, felpattan az asztal tetejére, és így rikolt: – Rendben! Éljenek a papucsok! – és kecses topánkája dőnti Champagne nedűjét, beleszókol, és aztán odakínálja a TÁLTOS-nak. – Gyérünk a csizmák ellen! De a válaszom akkor is ennyi! – szól, és azzal fellibbenti harangszoknyáját, előre hajol, és a másodpercek visszaszámlálásakor éppen a 37-es számnál tartó tömeg ezt a vérvörös betűkkel rótt feliratot látja a könyvtárosnő seggénél két halma közt hófehéren megfeszülő selyembugyin: JE SUI LILLA!

Bán Zoltán András (1954): irodalmár. Csont András néven zenei írásokat is publikál. Korábban a Beszélő és a Magyar Narancs szerkesztője. Legutolsó kötete: *Giccs*, Kalligram, 2016.